

mas aldeias, de irem grupos populares á porta de mulheres idosas, em meio da Quaresma, e fingirem que as serram, folgando e motejando-as» (Fig, Dic L Pg) I això a Tras-os-Montes es diu a *serra da velha*, i del dia en què es fa diuen «hoje é a *serra da velha*»; cosa tan popular que s'ha convertit en el nom d'una cançoneta popular («uma modinha») a la Beira-Mar i en el Douro (*Portugal Antigo e Moderno* XII, 1541). L'etnògraf A. Th. Pires va dedicar un petit estudi a la *serração da velha* en *RLus* XII, 71-73, en què ja s'adona ¹⁰ que ve d'una creença supersticiosa

No sé si ja ha estat assenyaldada la relació entre aquestes supervivències hispàniques (crec que conservades només a Port. i Cat.) i els fets italians, dels quals s'ha escrit molt, provinents de la creença en un ésser màgic femení anomenat en baix llatí la *VETULA*. La memòria d'això allà es troba d'un cap a l'altre de l'Alta Itàlia, des de Milà fins més enllà de Venècia i els Apennins de Toscana, però també en alguns llocs de més cap al Sud (Iesi, Tràpani i algun altre punt de Sicília, cf. *ASNSL* CLXXV, 65-75).

El més general avui és identificar-ho amb la Befana, o sigui aquell ésser femení miraculós que baixa per la xemeneia la Nit de Reis a portar dons als bons infants i a punir els rebecs. Però la creença en la *VETULA* deu ser pre-cristiana i no solament infantil. N'hi ha estudis de Prati (*AGIt* XVIII, 441, i crec ja Ascoli, cf. *AGIt* II, 10-11)

Bastarà transcriure el resum que en dona en el seu diccionari Angelico Prati: «*Vècchia, Vècia* s f. di varie parlate it, Befana A Jesi e in luoghi di Sicilia *vècchia*, Rovigo, Romagna, Módena, Bologna, Cremona, Mántova, Piacenza, Parma *vècia*, Pavia, Brianza *vègia* 'baleno (fatto collo specchio)', Pavia *vègia* o *gibigiana* 'tremollo di luce prodotto dai vapori sottilissimi' che si sollevano dalla terra nelle giornate canicolarì; nel Casentino dicono che *balla la vècchia*, a Milano e Parma che *balla la vèggia* (*vècia*), a Reggio Em *ballèr la vèccia* ⁶ L'Oudin [1639] registra «la *Vècchia salta*, c'est quand l'air boult et tremblotte de chaleur». *La Vècchia* personeggia dunque il vento, il baleno, il tremollo di luce. A Pistoja poi *vècchia* è il nome della cimice (?) (Petrocchi)». I acaba donant-ne bibliografia, referent a moltes parts d'Itàlia.

Que es tractava d'un ésser màgic i fins diabòlic, ens ho prova el nom italià del malson, paral·lel al fr. *cauche-mar* (< CALCA + germ. MARA 'fantasma', anglès *nightmare*): sic. *carcavecchia* 'fantasma', 'papu', piem. *carcaveja*, Vall'Anzasca *calcavèghia* 'incubus', ja documentat 1236 i 1334 a la Valsugana (cf Prati, *I Valsuganotti*, Torí 1923).

És clar que en un poble tan progressiu com el nostre aquestes velles creences es desprestigien i ja només velletes i noiets les transmeten. El cas és que jo de criatura també recordo, de minyonets de la meua edat, haver-los sentit sovint parlar de la *serra-la-vella*; cap a 1936-45 vaig pendre una nota de les meves recordances, nota que he perdut i ara no me'n queda més que una reminiscència; crec recordar ara que es tractava d'un joc inofensiu (cf. «jocari», Belv.) en què jo

mateix havia pres part, i on no es tractava de serrar bruixes ni sabíem per què es parlava de velles; en una nota presa fa uns vint anys creia recordar que era un joc consistent a moure's amunt i avall dues o més criatures (als extrems d'un tauló o d'una corda?)

Potser hi influa la nota que llavors en vaig pendre de *serravaire* al peu del Canigó: el *səʔəbiayə* ens digueren a la Bastida del Bulès, en la visita que hi férem JSebPons i jo (1960) és el «scieur de long» [«ouvrier qui débite les troncs d'arbres en les sciant en longueur», o sigui per fer-ne taulons]. ¿Potser, doncs, en aquella comarca *serra-vella* havia estat desviat en el sentit de l'acte de serrar taulons, una mica com ho suposaria també el joc infantil que jo creia recordar? Deixem la qüestió en estudi per als etnògrafs i tradicionistes. Com a dialectòleg, no amago un petit escrúpol: *-vaire* seria un bon derivat si *vella* es pronunciava *veja*, i en el Conflent *yl* sempre s'ha pronunciat *l*, no pas *ʔ*; però la Bastida és a tocar de la vall de Prats de Molló on ja *yl* es va convertir en *i*, i és ben cert que en una vall tan forestal com la de Prats els «scieurs de long» deuen treballar-hi molt.

Serramerra i *serra-mamerra* recollits per *AlcM* semblen relacionats entre si, i el segon és nom d'un joc (com *serra-la-vella*), però aquí l'origen és ben diferent (almenys en gran part): el primer seria un nom burlesc de la «rota instrument musical»: sembla compost de *serrar* en el sentit de fer un so estrident com el del serrador, i amb formació ecoica: *serra-merra* (< *m'erra* 'em desafina?') En l'altre hi pot haver alguna metamòrfosi d'això; però essent un joc de ballmanetes que es fa fer a infants menuts, aquí ha d'intervenir el nom de la *mama* 'mareta, àvia'.

DERIV de *serra* muntanya: *Serral* 'serrat, serra petita i llarga' (cobla mall, *DAG*), *AlcM* en dona una cita de Sòller que seria de 1311 (però no es tracta de publicació gaire crítica, i la forma dels pocs mots citats no inspira confiança); figura ja en el *Spill* de Castellbò (a. 1518), on una afrontació de Coll de Nargó «puja tot *serral* de Roca[m] a la Spluga Grallera» (f° 41r^o).

Es un terme molt menys estès que el seu sinònim *serrat*, però mall. i de diverses comarques continentals: «Deçà l'esquerp *serral*, quasi sens fronda, / puigs desiguals es van entrelaçant», Bart. Guasp (*IdOr* IX, 3); i en efecte a Mall. ho he sentit pertot: a Inca, en els afores, a *tsəʔəl də səʔ məʔʔəs* (darrere el carrer de ses Monges), es *Serral des Vent* a 2 km. de la costa de Son Cervera (Masc., 30B9); a Montuiri: «Es Coll Vermei. —? —És un *serral*» (1963-4). Però també en comarques al S. de Bna i començant pel Prat de Llobregat, on anomenen *serrals* els munts o trons de sorra del delta (1932); en el Penedès: «és en aquell *səʔəl*, veu?» (Vilafranca 1955); *serral* de Santa Anna, StQuintí de Mediona (1933); *AlcM* el cita de la Terra-Alta, i també l'he sentit algun cop en el Pall. (*Serral de Sobarts* Tornafort, 1959). *Serral*, *BDLC* VIII, 176, deu ser mal grafiat.

Serralada l'equivalent català de l'angl. (*mountain range*, fr. *chaîne* (de montagnes), it. *catena* (*montuo-*